

پادشاهان قاجاریه، هرات و «بازی سایه‌ها»

پژوهشی در نقش حکومت قاجاریه در معادلات سیاسی - نظامی در قرن ۱۹م.

آروین قائمیان

- سرشناسه : قائمیان، آروین، ۱۳۶۷-
عنوان و نام پدیدآور : پادشاهان ترک قاجاریه، هرات و «بازی سایه‌ها»: پژوهشی در نقش حکومت قاجاریه در معادلات سیاسی - نظامی در قرن ۱۹ م. / آروین قائمیان.
مشخصات نشر : اردبیل: نگین سبلان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص: مصور.
شابک : 978-600-431-502-9
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
عنوان دیگر : پژوهشی در نقش حکومت قاجاریه در معادلات سیاسی - نظامی در قرن ۱۹ م.
موضوع : جنگ هرات. ۱۲۷۳-۱۲۷۴ ق.
Iran -- History -- War with Great Britain, 1857-1858
موضوع : ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق.
Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925
ایران -- روابط خارجی -- انگلستان -- قرن ۱۳ ق.
Iran -- Foreign relations -- Great Britain -- 19th century
انگلستان -- روابط خارجی -- ایران
Great Britain -- Foreign relations -- Iran
رده بندی کنگره : DSR ۱۳۸۱
رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۷۴۵
شماره کتابشناسی ملی : ۸۵۲۳۲۸۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

www.ketab.ir

- عنوان کتاب: پادشاهان قاجاریه، هرات و بازی سایه‌ها
● تألیف: آروین قائمیان
● ناشر: انتشارات نگین سبلان
● چاپ و صحافی: چاپخانه نگین
● تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
● شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۱-۵۰۰-۵
● نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۳.....	فصل ۱: نگاهی به پیشینه «بازی سایه‌ها» و مسأله‌ی هرات
۴.....	اهمیت راهبردی شهر هرات در «بازی سایه‌ها» / «بازی بزرگ»
۱۴.....	سیاست بازیگران «بازی سایه‌ها» و مسأله‌ی هرات در دهه‌ی ۱۸۲۰م.
۱۴.....	رویکرد لندن
۲۳.....	رویکرد طهران
۳۵.....	رویکرد سن پترزبورگ
۴۱.....	فصل ۲: «بازی سایه‌ها» و نخستین محاصره‌ی هرات
۴۲.....	بازی سایه‌ها و شرایط سیاسی و اقتصادی ایران در دهه‌ی ۱۸۳۰م.
۵۰.....	اقدامات دولّین بریتانیا و روسیه در قبال مسأله هرات در دهه‌ی ۱۸۳۰ م.
۶۱.....	ایران و جنگ اول هرات ۱۸۳۸ میلادی
۶۹.....	دلایل شکست قاجاریان در محاصره‌ی هرات
۷۳.....	اقدامات و موضع بریتانیا پس از بحران هرات
۷۶.....	بریتانیا، مسأله‌ی هرات و شورش سالار در خراسان

۷۷.....	بریتانیا و مسأله‌ی هرات و شورش آقاخان محلاتی
۷۹.....	بریتانیا و مسأله‌ی هرات و شورش یاغیان در ایالات مرکزی و جنوبی
۸۰.....	بریتانیا و مسأله‌ی هرات و تجارت برده در بنادر جنوبی ایران
۸۱.....	اقدامات و موضع روسیه پس از بحران هرات
۸۵.....	اقدامات و موضع ایران پس از بحران اول هرات
۸۸.....	مسأله‌ی هرات و جنگ اول بریتانیا و افغانستان
۹۵.....	مسأله‌ی هرات و نزاع ایران و عثمانی
۹۸.....	فصل ۳: «بازی سایه‌ها»، لشکرکشی ناصرالدین‌شاه به هرات و فرجام آن
۱۰۰.....	چشم‌انداز بازی بزرگ در سال‌های آغازین دهه ۱۸۵۰ میلادی
۱۰۴.....	دولت قاجاریه و مسأله‌ی هرات در ابتدای دهه‌ی ۱۸۵۰ م.
۱۰۶.....	مسأله‌ی هرات، جنگ کریمه و «بازی سایه‌ها»
۱۱۱.....	هرات و قرارداد ژانویه ۱۸۵۳ ایران و بریتانیا
۱۱۳.....	«بازی سایه‌ها» روسیه و بریتانیا در آستانه جنگ دوم هرات
۱۱۹.....	محاصره هرات و جنگ ایران و بریتانیا ۱۸۵۷
۱۲۹.....	عقب‌نشینی از هرات و عقد معاهده پاریس ۱۸۵۷ م.
۱۳۴.....	هرات پس از معاهده‌ی پاریس ۱۸۵۷ م.

مقدمه

پس از سقوط اصفهان و خاتمه‌ی سلطنت دودمان صفویه، ممالک محروسه‌ی ایران قریب به هفت دهه در ورطه‌ی جنگ داخلی و ناامنی گرفتار شد. پس از سال‌ها عدم استقرار سیاسی در دوره‌ی حکومت‌های مستعجل افشاریه و زندیه، تشکیل سلسله‌ی قاجاریه در اواخر قرن هجدهم میلادی توانست امنیت را بار دیگر حاکم ساخته، کشور را از سقوط در غرقاب هرج و مرج نجات دهد.

مقارن با شعله‌ور شدن جنگ‌های ناپلئونی در اروپا، دولت فرانسه در صدد برآمد تا قلب تپنده‌ی امپراطوری بریتانیا، یعنی هندوستان، را تصرف کند؛ و بدین‌روی شهر هرات، بدلیل جایگاه ممتاز جغرافیاییش، در مرکز سیاست‌های شرقی پاریس قرار گرفت.

اگرچه پس از سقوط پادشاهی صفویه، از اهمیت علمی - هنری سابق هرات کاسته شده بود، لیکن به سبب نزدیکی به مستملکات بریتانیا در هند، و مرزهای روبه گسترش روسیه در آسیای مرکزی، و همچنین سرزمین مصر که به اشغال فرانسوی‌ها درآمده بود، هرات، به کانون توجهات بین‌المللی تبدیل گردید.

در دوران سلطنت آقامحمدشاه قاجار، به مدد سیاست مشت آهنین وی، روسیه و بریتانیا، فضای محدودی برای دخالت در امور مناطق شرقی فلات ایران پیدا کردند. اما دوران سلطنت این پادشاه دانا کوتاه بود.

یورش مجدد روس‌ها به قفقاز و پیشروی قشون تزار در عمق خاک ایران و احتمال سقوط هرات، واهمه‌ی سیاستمداران انگلیسی را در کلکته برانگیخت. از سویی دیگر، دولت قاجاریه نیز سعی داشت با عقد قراردادهای اتحاد نظامی با فرانسه و سپس بریتانیا از حدود و ثغور ممالک محروسه پاسداری کند.

بدین ترتیب، چشم‌انداز رقابت‌های بی‌امان سن پترزبورگ و لندن، «بازی بزرگ»، یا همانطور که روس‌ها آن‌ها را «بازی سایه‌ها» می‌نامیدند، در افق سیاسی آسیای مرکزی چهره بست.